

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Centrum vedecko-technických informácií SR
Lamačská cesta 8/A, 811 04 Bratislava

PhDr. Marianna Pétiová, PhD.

**Extrémizmus z pohľadu
rodičov žiakov základných a stredných škôl**

Bratislava 2021

Obsah

ÚVOD	4
1. Teoreticko-metodologické východiská	4
1.1 Teoretické východiská	4
1.1.1 Rodina	4
1.1.2 Extrémizmus	7
1.2 Cieľ prieskumu	11
1.3 Výber prieskumnej vzorky a metódy	11
1.4 Matematicko-štatistické spracovanie	11
1.5 Harmonogram realizácie prieskumu	11
2. Interpretácia výsledkov prieskumu zameraného na prejavy extrémizmu a vnímanie terorizmu u rodičov žiakov ZŠ a SŠ	12
2.1 Charakteristika prieskumného súboru	12
2.2. Charakteristika rodinného prostredia	19
2.3 Informovanosť detí a možnosti získania poznatkov o extrémizme v rodine	22
2.4 Záujem rodičov o kamarátov svojich detí	30
2.5 Záujem rodičov o spôsob prežívania voľného času detí	38
2.6 Informovanosť rodičov o aktivitách detí na internete a sociálnych sieťach	42
2.7 Postoje rodičov k osobám odlišujúcim sa od ostatných	50
Záver	56
Odporúčania pre prax	65
Literatúra	66

ÚVOD

Problematika extrémizmu je v súčasnosti veľmi aktuálna. Netýka sa len Slovenska alebo Európy, ale v podstate celého sveta. Skoro každý deň sa z masmédií dozvedáme o rôznych extrémistických útokoch, rasizme, diskriminácii a stáva sa, že sa s týmito negatívnymi javmi stretávame aj v bežnom živote. Prejavy extrémizmu voči príslušníkom iných rás, národov, národnostných menšín, etnických skupín, prípadne náboženstiev prinášajú so sebou nielen nebezpečenstvo ohrozenia jednotlivcov, ale i fungovania celej demokratickej spoločnosti.¹

V rámci ochrany mladej generácie pred extrémizmom je dôležitá nielen represia, ale najmä prevencia, ktorú je potrebné zamerať na celú populáciu. V tejto oblasti majú dôležitú úlohu rodičia a pedagógovia. Ich úlohou je deti a mládež nielen dostatočne informovať o nebezpečenstve, aké tento nebezpečný jav predstavuje, ale zamerať sa aj na rozvoj ich osobnosti, upevnenie pozitívnych hodnôt, rozvoj osobných podmienok, ktoré zabránia vzniku existenciálneho prázdna. Zároveň je potrebné u mladých ľudí rozvíjať komunikačné a interpersonálne zručnosti, kritické myslenie a pomôcť im rozvinúť odolnosť voči prejavom extrémizmu.²

Avšak ani tá najlepšie zrealizovaná a zabezpečená prevencia nemôže zastúpiť dôležitú funkciu rodiny, v ktorej dieťa zažíva pocit bezpečia, istoty a dôvery a potom nepotrebuje hľadať porozumenie a prijatie v skupine ľudí, ktorí sa ho snažia ovplyvniť nesprávnymi názormi pre dosiahnutie svojich cieľov.

Cieľom prieskumu „Extrémizmus z pohľadu rodičov žiakov základných a stredných škôl“ bolo zistenie názorov a postojov rodičov žiakov základných a stredných škôl na prejavy extrémizmu a radikalizmu ako aj na možnosti ochrany ich detí a to najmä posilnením informovanosti, záujmom o kamarátov a o spôsob prežívania voľného času.

Prieskum sa realizoval metódou dotazníkového zisťovania u rodičov v rámci celého Slovenska. Výberový súbor tvorili otcovia a matky žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa zapojili do celoslovenského výskumu týkajúceho sa mapovania názorov a postojov respondentov vo veku od 12 do 18 rokov (žiaci 7., 8. a 9. ročníkov základných škôl a žiaci 1., 2. a 3. ročníkov všetkých typov stredných škôl) na problematiku extrémizmu.

Dotazník bol rozdelený na päť základných okruhov:

- Informovanosť detí a možnosti získania poznatkov o extrémizme v rodine
- Záujem rodičov o kamarátov svojich detí
- Záujem rodičov o spôsob prežívania voľného času svojich synov a dcér
- Informovanosť rodičov o aktivitách detí na internete a na sociálnych sieťach
- Postoje rodičov k osobám odlišujúcim sa od majoritnej skupiny

Dotazník obsahoval 10 otázok rozdelených do tematických okruhov, ktoré boli dodržané aj pri interpretácii dát. Výsledky boli interpretované v jednotlivých podsúboroch podľa stanovených demografických znakov (pohlavie, vek, najvyššie dosiahnuté vzdelanie, veľkosť bydliska, kraj, pohlavie dieťaťa, ročník a typ školy, ktorú dieťa navštevuje, charakteristika rodinného prostredia) a boli spracované prostredníctvom štatistického programu SPSS.

Realizácia výskumu bola ovplyvnená situáciou v školách zapríčinenou pandémiou Covid 19. Z dôvodu dlhodobého zatvorenia základných a stredných škôl bol zber dát presunutý na jeseň 2020, pričom interpretácia údajov sa začala až na jeseň 2021.

Prieskum bol realizovaný s finančným príspevkom z Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR.

¹ Kulifaj, P. a kol.: Základy práce s mládežou ohrozenou extrémizmom a radikalizáciou. Metodická príručka pre sociálnych pracovníkov a pracovníkov s mládežou. Mládež ulice, 2016. Dostupné na www.mladezulice.sk

² Tóthová, L.-Šlosár, D.: Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch. Košice : UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8152-640-4, s. 108-120

ZÁVERY

Na základe výsledkov prieskumu môžeme konštatovať, že:

Charakteristika prieskumného súboru

- Do prieskumu zameraného na vnímanie extrémizmu z pohľadu rodičov žiakov základných a stredných škôl sa zapojilo 319 respondentov. Dotazníky vyplnilo 82 otcov a 237 matiek. Prieskum bol realizovaný u rodičov žiakov 7., 8. a 9. ročníkov základných škôl, 1., 2. a 3. ročníkov stredných škôl a zúčastnili sa ho respondenti vo veku od 29 do 66 rokov. Opýtaní mali najčastejšie od 41 do 50 rokov (192), pričom v nižšom počte vyplnili dotazníky aj rodičia žiakov mladší než 40 rokov (106) a starší ako 51 rokov (21).
- Základnú školu absolvovalo 15 otcov a matiek, pričom 31 respondentov získalo stredoškolské vzdelanie bez maturity. Až 111 opýtaných dosiahlo úplné stredoškolské vzdelanie a 162 rodičov absolvovalo vysokú školu.
- Tretina opýtaných (94) žila v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a 91 respondentov pochádzalo z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000. V najmenších obciach žilo 55 rodičov. Najnižší počet otcov a matiek pochádzal z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (41) a z veľkomiest (38).
- Najviac rodičov žilo v Prešovskom kraji (73). Nižší počet respondentov mal trvalé bydlisko v Nitrianskom (49), Trnavskom (43), Trenčianskom (39), Žilinskom (33) a v Bratislavskom kraji (30). Najnižší počet opýtaných pochádzal z Košického (28) a z Banskobystrického kraja (24).
- Do prieskumu sa v rovnakej miere zapojili rodičia chlapcov (160) aj dievčat (159).
- Dotazníky vyplnilo 172 otcov a matiek žiakov základných škôl a 147 respondentov malo syna alebo dcéru na strednej škole. V skupine rodičov stredoškolákov prevládali otcovia a matky žiakov gymnázií (82) než stredných odborných škôl (65).
- Viac než tretinu výberového súboru predstavovali rodičia žiakov základných škôl, ktorí navštevovali ôsme (62) a deviate ročníky (60). Najmenej respondentov tvorili otcovia a matky siedmakov (50). V stredných školách do prieskumu zapojili najmä rodičia žiakov prvých (55) a tretích ročníkov (48). Len asi tretinu výberového súboru predstavovali otcovia a matky druhákov (44).

Rodinné prostredie

- V úplnej rodine žilo až 79% respondentov. Asi 12,9% opýtaných vychovávalo svoje deti v neúplnej rodine a 7,9% otcov alebo matiek pochádzalo z doplnených rodín.
- V úplných rodinách žili najmä muži, respondenti vo veku od 41 do 50 rokov, opýtaní s vysokoškolským, rodičia žiakov stredných odborných škôl, respondenti pochádzajúci z najmenších obcí a obyvatelia Trnavského a Žilinského kraja.
- Z neúplných rodín pochádzali vo vyššej miere ženy, respondenti so základným vzdelaním, rodičia gymnazistov, opýtaní žijúci v najväčších mestách a rodičia s trvalým bydliskom v Bratislavskom a v Trenčianskom kraji.
- V doplnených rodinách žili častejšie muži, opýtaní so stredoškolským vzdelaním bez maturity, rodičia gymnazistov, respondenti pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 a opýtaní žijúci v Bratislavskom a v Nitrianskom kraji.
- Približne rovnaký počet otcov a matiek žiakov základných aj stredných škôl žil v úplných rodinách (ZŠ: 79,4%, SŠ: 79,1%). Rodičia stredoškolákov (8,2%, ZŠ: 7,4%) mali vo vyššom

počte iného partnera alebo partnerku. K osamelým rodičom patrili vo vyššej miere otcovia a matky stredoškolákov (13,5%, ZŠ: 12,4%).

- Od roku 2018 klesol počet opýtaných, ktorí žili v úplnej rodine (2018: 83,5%, 2020: 79,2%). Približne rovnaký počet respondentov vychovával svoje deti v doplnených rodinách (2018: 7,6%, 2020: 7,9%) a zvýšil sa počet otcov a matiek, ktorí sa o svojich synov a dcéry starali sami (2018: 8,9%, 2020: 12,9%). Prezentované zistenia ukázali, že situácia zistená v roku 2018 bola lepšia, pretože vyšší počet respondentov pochádzal z úplných rodín. V roku 2020 stúpol počet opýtaných, ktorí sa o svoje deti starali bez pomoci partnera.

Informovanosť detí a možnosti získania poznatkov o extrémizme v rodine

- Necelá pätina otcov a matiek sa s deťmi *o extrémizme rozprávala* často, pričom viac než polovica rodičov viedla tieto rozhovory len zriedkavo. Asi 22,6% opýtaných nehovorilo so synom alebo dcérou o extrémizme nikdy. Títo rodičia sa asi domnievali, že deti boli o tomto nebezpečenstve poučené v škole, prípadne sa s týmto problémom stretli v médiách. Prezentované zistenia ukázali, že niektorí otcovia a matky podcenili nebezpečenstvo, aké extrémizmus v súčasnosti predstavuje a bolo by potrebné, aby sa so svojimi dospelými deťmi o ňom vhodným, veku primeraným spôsobom porozprávali.
- Časté rozhovory s deťmi o extrémizme uvádzali najmä ženy, najmladší rodičia, opýtaní s vysokoškolským vzdelaním, otcovia a matky gymnazistov, respondenti pochádzajúci z veľkomiest, obyvatelia Košického kraja, rodičia žijúci v úplných rodinách, otcovia a matky chlapcov a žiakov 7. ročníkov základných škôl.
- Občas sa s deťmi o extrémizme rozprávali ženy, najstarší opýtaní, respondenti s úplným stredoškolským vzdelaním, rodičia žiakov stredných odborných škôl, opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, otcovia a matky pochádzajúci z úplných rodín a rodičia dievčat.
- Tomuto negatívne celospoločenskému javu nevenovali žiadnu pozornosť častejšie muži, opýtaní vo veku od 41 do 50 rokov, rodičia so základným vzdelaním, otcovia a matky žiakov stredných odborných škôl, respondenti s trvalým bydliskom v najmenších obciach, opýtaní pochádzajúci z Prešovského kraja, otcovia a matky z doplnených rodín, rodičia chlapcov a žiakov 8. ročníkov základných škôl.
- Rodičia stredoškolákov sa vo vyššej miere rozprávali o extrémizme so svojimi deťmi nielen často (SŠ: 20,9%, ZŠ: 18,7%), ale aj občas (SŠ: 62,8%, ZŠ: 53,2%). Otcovia a matky žiakov základných škôl (28,1%, SŠ: 16,3%) častejšie nepovažovali tento závažný jav za dôležitý a deti o extrémizme nepoučili. Z uvedeného je zrejme, že títo respondenti situáciu podcenili, prípadne sa spoliehali na to, že ich synov a dcéry budú o tomto spoločensky negatívnom jave informovať učitelia.
- Od roku 2018 (17,7%, 2020: 19,7%) mierne stúpol počet respondentov, ktorí sa so synom alebo dcérou rozprávali o extrémizme často. Klesol počet rodičov, ktorí v rámci rozhovorov so svojimi dospelými deťmi venovali tejto téme pozornosť aspoň niekedy (2018: 61,8%, 2020: 22,6%). Zároveň sa zvýšil počet opýtaných, ktorí svoje deti o extrémizme nepoučili (2018: 20,5%, 2020: 22,6%). Uvedené zistenia potvrdili, že v súčasnej dobe je tento negatívny jav v našich rodinách častejšou témou, avšak niektorí rodičia sa viac než predtým spoliehajú na to, že deťom potrebné poznatky sprostredkujú pedagógovia v škole alebo ich získajú z médií.
- *S mierou informovanosti svojich detí o extrémizme* bola spokojná necelá polovica (43,9%) opýtaných, pričom určité nedostatky v danej oblasti konštatovalo 16,6% respondentov. Situáciu nedokázalo posúdiť až 39,5% oslovených otcov a matiek. Zo zistených dát vyplynulo, že pomerne veľká časť rodičov nemala predstavu o tom, aká je miera informovanosti ich detí o extrémizme. Je zrejme, že títo respondenti sa spoliehali na to, že

ich synovia a dcéry získajú tieto potrebné poznatky z iných zdrojov. Neuvedomujú si, že daná problematika je často prezentovaná aj na internete a tu môže byť ich dieťa ovplyvnené nesprávnymi názormi a postojmi rovesníkov alebo iných osôb propagujúcich tento spoločensky nebezpečný jav.

- O tom, že deti majú dostatok poznatkov o extrémizme, boli presvedčené najmä ženy, najstarší respondenti, opýtaní s úplným stredoškolským vzdelaním, rodičia gymnazistov, otcovia a matky pochádzajúci z najväčších miest, respondenti žijúci v úplných rodinách, opýtaní, ktorých deti študovali v 1., 2. a v 3. ročníkoch stredných škôl a rodičia s trvalým bydliskom v Košickom kraji.
- Názor, že deťom poznatky o tomto negatívnom jave chýbajú prezentovali najmladší opýtaní, respondenti s vysokoškolským vzdelaním, rodičia žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, respondenti pochádzajúci zo Žilinského a z Trenčianskeho kraja, opýtaní žijúci v neúplných rodinách a otcovia a matky žiakov 7. ročníkov základných škôl.
- Na otázku nevedeli najčastejšie odpovedať muži, respondenti vo veku od 41 do 50 rokov, opýtaní so základným vzdelaním, otcovia a matky žiakov stredných odborných škôl, rodičia žijúci v najmenších aglomeračných jednotkách, opýtaní s trvalým bydliskom v Trnavskom kraji, respondenti pochádzajúci z neúplných rodín a rodičia žiakov 8. ročníkov základných škôl.
- S mierou informovanosti svojich detí o extrémizme boli omnoho spokojnejší rodičia stredoškolákov (58,1%, ZŠ: 31,6%). Otcovia a matky žiakov základných škôl vo výrazne vyššom počte s týmto tvrdením nesúhlasili (ZŠ: 24,6%, SŠ: 7,4%) a zároveň častejšie nevedeli na otázku odpovedať (ZŠ: 43,8%, SŠ: 34,5%). Prezentované zistenia potvrdili, že s mierou informovanosti detí o extrémizme boli spokojnejší rodičia stredoškolákov. Otcovia a matky žiakov základných škôl prejavili nielen kritickejší názor, ale i väčšiu neznalosť danej situácie. Bolo by potrebné, aby sa so svojimi deťmi o tejto téme častejšie rozprávali a vhodným spôsobom im povedali o tom, aké nebezpečie extrémizmus predstavuje nielen pre nich, ale i pre celú spoločnosť.
- Od roku 2018 sa nezmenil počet opýtaných, ktorí sa domnievali, že ich deti majú nielen dostatok poznatkov o extrémizme (2018: 43,3%, 2020: 43,9%), ale že im niektoré informácie aj chýbajú (2018: 16,7%, 2020: 16,6%). Len veľmi mierne klesol počet opýtaných, ktorí nevedeli danú situáciu posúdiť (2018: 40,0%, 2020: 39,5%). Z uvedených zistení vyplynulo, že situácia sa za obdobie dvoch rokov nezmenila a rodičia žiakov základných a stredných škôl zastávajú v súčasnosti rovnaké názory na mieru informovanosti detí o extrémizme než v roku 2018.

Záujem rodičov o kamarátov svojich detí

- Priateľské vzťahy svojich detí k osobám inej rasy alebo etnického pôvodu potvrdilo 38,9% rodičov, pričom 32,3% opýtaných sa domnievalo, že ich syn alebo dcéra takýchto kamarátov nemá, pretože ich nepozná. Asi pätina (20,4%) otcov a matiek uviedla, že ich dieťa síce tieto osoby pozná, ale nepriatelí sa s nimi a 8,4% opýtaných nevedelo na otázku odpovedať. Prezentované zistenia potvrdili, že najviac žiakov základných a stredných škôl si podľa názoru ich rodičov už vybudovalo priateľské kontakty s osobami odlišujúcimi sa od majoritnej skupiny ľudí na Slovensku, pričom viac než tretina otcov a matiek si myslela, že ich dieťa takéto osoby nepozná, a preto sa s nimi ani nekamaráti.
- Názor, že *deti majú kamarátov, ktorí sa od ostatných odlišujú farbou pleti*, prezentovali najmä ženy, najmladší respondenti, rodičia s vysokoškolským vzdelaním, obyvatelia najväčších miest, respondenti žijúci v Košickom kraji, opýtaní pochádzajúci z úplných rodín a otcovia a matky chlapcov.
- Skutočnosť, že ich syn alebo dcéra tieto osoby nepozná, deklarovali skôr ženy, opýtaní vo veku od 41 do 50 rokov, respondenti s úplným stredoškolským vzdelaním, rodičia

gymnazistov, opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, respondenti s trvalým bydliskom v Žilinskom kraji a otcovia a matky dievčat.

- Názor, že syn alebo dcéra rovesníkov odlišných od ostatných farbou pleti pozná, ale nekamaráti sa s nimi, prezentovali častejšie ženy, opýtaní vo veku od 41 do 50 rokov, respondenti s úplným stredoškolským vzdelaním, otcovia a matky gymnazistov, opýtaní s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, rodičia dievčat a respondenti žijúci v doplnených rodinách.
- Situáciu nedokázali posúdiť najmä muži, najstarší respondenti, opýtaní so základným vzdelaním, rodičia žiakov stredných odborných škôl, obyvatelia miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, respondenti z Trnavského kraja, opýtaní žijúci v neúplných rodinách a otcovia a matky chlapcov.
- Rodičia žiakov základných škôl v mierne vyššom počte uvádzali, že ich deti majú kamarátov, ktorí sú príslušníkmi inej rasy alebo etnika (ZŠ: 39,2%, SŠ: 38,1%), prípadne vo vyššej miere tvrdili, že ich synovia a dcéry tieto osoby poznajú, ale nepriatelia sa s nimi (ZŠ: 33,3%, SŠ: 31,5%). Otcovia a matky stredoškolákov (20,9%, ZŠ: 19,9%) častejšie uvádzali, že ich deti príslušníkov minoritných skupín nepoznajú. Nezaujem o kamarátov svojich detí deklarovalo 9,5% rodičov stredoškolákov a 7,6% otcov a matiek žiakov základných škôl. Uvedené zistenia potvrdili, že žiaci základných škôl mali podľa názoru ich rodičov viac priateľov odlišujúcich sa od ostatných farbou pleti, pričom otcovia a matky stredoškolákov častejšie nemali o priateľoch svojich detí žiadne informácie. Je dôležité, aby rodičia vedeli s kým sa ich deti vo voľnom čase stretávajú, aby zabránili ich začleneniu sa do rovesníckych skupín, kde by mohli získať nevhodné návyky a osvojiť si rôzne extrémistické názory.
- Od roku 2018 (33,2%, 2020: 38,9%) stúpol počet respondentov, ktorí prezentovali názor, že ich deti majú kamarátov patriacich k inej etnickej skupine. Znížil sa počet rodičov, ktorí sa domnievali, že ich deti takýchto rovesníkov nepoznajú (2018: 35,6%, 2020: 32,3%), prípadne, ak ich aj poznajú, nepriatelia sa s nimi (2018: 23,6%, 2020: 20,4%). Na približne rovnakej úrovni (2018: 7,6%, 2020: 8,4%) zostal počet opýtaných, ktorí kamarátov svojich synov a dcér nepoznali. Z uvedených zistení je zrejmé, že žiaci základných a stredných škôl majú v súčasnosti viac možností stretnúť a nadviazať priateľstvo s rovesníkmi, ktorí sa od majoritnej skupiny obyvateľstva odlišujú farbou pleti. Negatívne je hodnotené zistenie, že počet rodičov, ktorí sa o kamarátov svojich synov a dcér nezaujímajú sa za sledované obdobie nezmenil.
- Na otázku, či majú deti **kamarátov, ktorí patria k extrémistom**, odpovedalo kladne len 1,9% oslovených rodičov. Až necelé tri štvrtiny (74,3%) opýtaných túto možnosť zamietli, avšak až 23,8% otcov a matiek nevedelo na túto závažnú otázku odpovedať. Zistené údaje ukázali, že podľa názoru rodičov sa s extrémistami priateli len veľmi malá časť žiakov základných a stredných škôl. Je však zarážajúce, že až necelá štvrtina otcov a matiek nevie posúdiť, či je ich syn alebo dcéra v kontakte s osobami, ktoré si už osvojili extrémistické názory a môžu tak negatívne ovplyvňovať názory a postoje ich dieťaťa.
- Skutočnosť, že syn alebo dcéra sa priatelia s extrémistami, priznali najmä ženy, najmladší opýtaní, respondenti so stredoškolským vzdelaním bez maturity, otcovia a matky žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, opýtaní pochádzajúci z Trenčianskeho kraja, rodičia chlapcov a respondenti z úplných rodín.
- Priateľstvo syna alebo dcéry s extrémistami odmietli častejšie ženy, opýtaní vo veku od 41 do 50 rokov, otcovia a matky s vysokoškolským vzdelaním, rodičia žiakov stredných odborných škôl, respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, obyvatelia Žilinského a Prešovského kraja, otcovia a matky dievčat a opýtaní žijúci v doplnených rodinách.

- Situáciu nevedeli vo vyššom počte posúdiť muži, najstarší opýtaní, rodičia so stredoškolským vzdelaním bez maturity, otcovia a matky gymnazistov, respondenti s trvalým bydliskom vo veľkomestách, opýtaní pochádzajúci z Bratislavského a z Košického kraja, rodičia chlapcov a otcovia a matky žijúci v neúplných rodinách.
- Približne rovnaký počet rodičov (ZŠ: 2,3%, SŠ: 2,4%) priznal, že ich synovia a dcéry sa priatelia s extrémistami. Otcovia a matky žiakov základných škôl (74,9%, SŠ: 72,6%) vo vyššom počte uvádzali, že ich deti sa s členmi extrémistických hnutí nekamarátia, pričom situáciu vo vyššej miere nevedeli posúdiť rodičia stredoškôľakov (25,0%, ZŠ: 22,8%). Zo zistených údajov vyplynulo, že necelé tri percentá rodičov žiakov z oboch typov škôl pripustili, že ich deti už majú vybudované priateľské kontakty s osobami, ktoré si osvojili extrémistické názory. Toto zistenie je zarážajúce vzhľadom na vek žiakov základných škôl. O priateľov svojich synov a dcér sa nezaujímal najmä otcovia a matky stredoškôľakov. Je dôležité, aby rodičia dospelých detí vedeli s kým sa ich deti vo voľnom čase stretávajú a v prípade, že zistia kamarátstvo s extrémistami, mali by sa s nimi porozprávať a snažiť sa ich nevhodné kontakty a aj názory eliminovať.
- Od roku 2018 (3,3%, 2020: 1,9%) výraznejšie klesol počet respondentov, ktorí priznali, že ich deti majú kamarátov extrémistov. Nezmenil sa počet opýtaných, ktorí na túto otázku odpovedali záporne (2018: 73,9%, 2020: 74,3%) a mierne sa zvýšil počet otcov a matiek žiakov základných a stredných škôl (2018: 22,8%, 2020: 23,8%), ktorí na danú otázku nedokázali odpovedať.

Záujem rodičov o spôsob prežívania voľného času detí

- Až 71,1% rodičov malo vždy **informácie o tom, kde sú ich deti vo voľnom čase** a čo robia, pričom necelá štvrtina (24,5%) opýtaných získala potrebné poznatky len občas. O spôsobe prežívania voľného času svojich synov a dcér nebolo informovaných 4,4% otcov a matiek.
- Poznatky o spôsobe prežívania voľného času svojich detí mali vždy vo vyššom počte ženy, respondenti vo veku od 41 do 50 rokov, rodičia s vysokoškolským vzdelaním, opýtaní pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, otcovia a matky žijúci v Košickom kraji, rodičia dievčat a respondenti pochádzajúci z úplných rodín.
- O spôsobe trávenia voľného času dospelých detí mali občasné poznatky muži, najstarší respondenti, opýtaní so stredoškolským vzdelaním bez maturity, otcovia a matky žiakov stredných odborných škôl, opýtaní s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, respondenti pochádzajúci z Banskobystrického kraja, rodičia chlapcov a opýtaní žijúci v doplnených rodinách.
- Potrebné poznatky chýbali najmä mužom, najmladším opýtaným, rodičom so základným vzdelaním, otcom a matkám gymnazistov, respondentom žijúcim v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, opýtaným s trvalým bydliskom v Bratislavskom kraji, rodičom chlapcov a otcom a matkám z neúplných rodín.
- Rodičia žiakov základných škôl sa o spôsob prežívania voľného času detí v mierne vyššej miere zaujímal vždy (71,8%, SŠ: 70,3%), pričom občas mali tieto poznatky najmä otcovia matky stredoškôľakov (27,7%, ZŠ: 21,8%). Možnosti trávenia voľného času detí výrazne častejšie nezaujímal rodičov žiakov základných škôl (6,4%, SŠ: 2,0%). Otcovia a matky žiakov základných škôl boli menej informovaní o voľnočasových aktivitách svojich detí, pričom rodičia stredoškôľakov sa o spôsob prežívania ich voľného času zaujímal častejšie. Toto zistenie je zaujímavé, pretože vzhľadom na vek detí je možný predpoklad, že rodičia budú mať väčší prehľad a vplyv na spôsob prežívania voľného času základných škôl než stredoškôľakov.
- Porovnanie zistení za roky 2018 a 2020 (zhodne po 71,1%) ukázalo, že sa nezmenil počet rodičov žiakov základných a stredných škôl, ktorí mali vždy poznatky o tom, kde s kým a akou činnosťou trávajú ich dospelé deti svoj voľný čas. Od roku 2018 (26,8%, 2020:

24,5%) klesol počet respondentov, ktorí mali tieto informácie len občas a stúpol počet otcov a matiek, ktorí sa o spôsob prežívania voľného času ich detí nezaujímali (2018: 2,1%, 2020: 4,4%). Danú situáciu mohla zapríčiniť aj súčasná pandémia Covid 19, kedy boli na dlhšiu dobu zatvorené nielen všetky školy, ale aj organizácie zabezpečujúce voľnočasové aktivity. Deti a mládež boli vo výrazne vyššej miere doma pod dohľadom rodičov a nemohli sa stretávať so svojimi rovesníkmi.

Informovanosť rodičov o aktivitách detí na internete a sociálnych sieťach

- Viac než tretina (33,9%) otcov a matiek *sledovala aktivity detí na internete a sociálnych sieťach* často a až polovica (50,2%) rodičov ich kontrolovala občas. O činnosť svojich synov a dcér na internete sa nezaujímalo 11,2% respondentov, pričom 15 (4,7%) opýtaných uviedlo, že ich dieťa nie je na internete a na sociálnych sieťach aktívne. Prezentované zistenia ukázali, že väčšina rodičov si uvedomila, že internet a sociálne siete okrem všetkých pozitív predstavujú aj určité nebezpečenstvo a činnosť svojich detí ako aj ľudí, s ktorými tu nadväzujú kontakty a priateľstvá kontrolovali. Okrem toho je potrebné poučiť deti o tom, aby nezverejňovali na sociálnych sieťach dôverné informácie a vyhli sa tak problémom, ktoré so sebou prináša online šikanovanie.
- Aktivity detí na sociálnych sieťach často kontrolovali najmä ženy, najmladší opýtaní, rodičia s vysokoškolským vzdelaním, otcovia a matky žiakov gymnázií, respondenti žijúci v najmenších obciach, opýtaní pochádzajúci z Banskobystrického kraja, rodičia chlapcov, otcovia a matky žiakov 7. ročníkov základných škôl a respondenti z úplných rodín.
- Občasné zisťovanie týchto činností uvádzali častejšie muži, najstarší opýtaní, rodičia s úplným stredoškolským vzdelaním, otcovia a matky gymnazistov, respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, opýtaní pochádzajúci z Trnavského kraja, otcovia a matky chlapcov, rodičia žiakov 2. ročníkov stredných škôl a respondenti žijúci v doplnených rodinách.
- Aktivitám svojich synov a dcér na internete a na sociálnych sieťach nevenovali žiadnu pozornosť skôr muži, najmladší opýtaní, rodičia so základným vzdelaním, otcovia a matky žiakov stredných odborných škôl, respondenti žijúci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, obyvatelia Prešovského kraja, rodičia žiakov 8. ročníkov základných škôl a opýtaní pochádzajúci z úplných rodín.
- Názor, že ich dieťa nie je na internete a na sociálnych sieťach aktívne, prezentovali častejšie muži, opýtaní vo veku od 41 do 50 rokov, respondenti so základným vzdelaním, rodičia žiakov stredných odborných škôl, opýtaní pochádzajúci z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, obyvatelia Prešovského kraja, otcovia a matky žiakov 8. ročníkov základných škôl a respondenti žijúci v úplných rodinách.
- Časté kontroly činnosti detí na internete častejšie realizovali rodičov žiakov základných škôl (41,5%, SŠ: 25,2%), pričom otcovia a matky stredoškolákov sa o tieto aktivity vo vyššej miere zaujímali len občas (SŠ: 59,2%, ZŠ: 42,1%) alebo vôbec (SŠ: 14,3%, ZŠ: 8,8%). Až 7,6% opýtaných, ktorých deti chodili na základné školy, sa domnievalo, že ich dieťa nie je na sociálnych sieťach aktívne, pričom v skupine rodičov stredoškolákov prezentovalo tento názor len 1,3% oslovených respondentov. Uvedené dáta ukázali, že otcovia a matky sa o činnosť svojich synov a dcér na internete a na sociálnych sieťach zaujímali v omnoho vyššej miere než rodičia stredoškolákov.
- Od roku 2018 sa nezmenil počet respondentov, ktorí často (2018 a 2020: zhodne po 33,9%) kontrolovali činnosť svojich synov a dcér na internete a zvýšil sa počet opýtaných, ktorí sa o tieto aktivity zaujímali občas (2018: 46,6%, 2020: 50,2%). Mierne klesol počet otcov a matiek, ktorí sa o danú oblasť u svojich detí nestarali (2018: 13,4%, 2020: 11,2%) a znížil sa aj počet opýtaných, ktorí prezentovali názor, že ich synovia a dcéry internet a sociálne siete nevyužívajú (2018: 6,1%, 2020: 4,7%). Uvedené údaje potvrdili, že oproti zisteniam

z roku 2018 sa zvýšil počet respondentov, ktorí venovali pozornosť činnosti svojich detí na internete a znížil sa aj počet opýtaných, ktorí prezentovali názor, že ich adolescent nie je vo virtuálnom svete aktívny. Na základe týchto zistení je možné konštatovanie, že otcovia a matky žiakov základných a stredných škôl si uvedomujú klady aj zápory internetu a komunikácie prostredníctvom sociálnych sietí a snažia sa kontrolou tejto činnosti svoje deti pred rôznymi nebezpečenstvami, ktoré na nich v tejto oblasti číhajú, ochrániť.

- Názor, že *dieťa často sleduje internetové stránky, ktoré propagujú extrémizmus*, prezentovalo len 1,6% opýtaných, pričom 11,0% respondentov sa domnievalo, že syn alebo dcéra ich navštevuje iba občas. Skutočnosť, že dieťa servery s extrémistickou problematikou nesleduje vôbec, deklarovalo až 43,6% oslovených rodičov. Viac ako tretina (39,1%) otcov a matiek nevedela situáciu posúdiť a 4,7% respondentov uviedlo, že ich syn alebo dcéra nenavštevujú žiadne internetové stránky.
- Skutočnosť, že deti často sledujú extrémistické internetové stránky, potvrdili najmä najmladší opýtaní, otcovia a matky žiakov stredných odborných škôl, obyvatelia obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, respondenti pochádzajúci z Košického kraja, rodičia chlapcov a opýtaní žijúci v úplných rodinách.
- Občasnú sledovanosť extrémistických serverov uvádzali častejšie muži, rodičia gymnazistov, respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, opýtaní s trvalým bydliskom v Prešovskom kraji, otcovia a matky chlapcov a respondenti žijúci v neúplných rodinách.
- Názor, že syn alebo dcéra na tieto servery nechodia vôbec, prezentovali najmä ženy, najmladší respondenti, otcovia a matky žiakov stredných odborných škôl, opýtaní žijúci vo veľkomestách, respondenti pochádzajúci zo Žilinského kraja, otcovia a matky dievčat a opýtaní z úplných rodín.
- Situáciu nedokázali častejšie posúdiť muži, najstarší opýtaní, rodičia gymnazistov, respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, obyvatelia Trnavského kraja, otcovia a matky chlapcov a opýtaní z doplnených rodín.
- Časté sledovanie extrémistických internetových stránok priznali rodičia stredoškóľakov (2,0%, ZŠ: 1,2%). Otcovia a matky žiakov základných škôl zaznamenali vo vyššej miere ich občasnú sledovanosť (ZŠ: 12,3%, SŠ: 11,5%) a zároveň častejšie tvrdili, že ich synovia a dcéry tieto portály nikdy nenavštevujú (ZŠ: 45,6%, SŠ: 39,2%). Situáciu nevedeli posúdiť najmä rodičia stredoškóľakov (45,9%, ZŠ: 33,3%), zatiaľ čo otcovia a matky žiakov základných škôl (7,6%, SŠ: 1,4%) vo vyššej miere uvádzali, že ich deti nie sú na internete a na sociálnych sieťach aktívne. Uvedené dáta potvrdili, že približne rovnaký počet rodičov stredoškóľakov aj žiakov základných pripustil fakt, že ich syn alebo dcéra navštevuje extrémistické internetové stránky, čo je obzvlášť nebezpečné u mladších detí. Situáciu nevedeli posúdiť najmä otcovia a matky stredoškóľakov.
- Od roku 2018 sa nezmenil počet rodičov, ktorí sa domnievali, že ich deti často (2018: 1,5%, 2020: 1,6%) navštevujú internetové stránky, ktoré propagujú extrémizmus a stúpol počet opýtaných, ktorí pripustili u synov a dcér ich občasnú sledovanosť (2018: 8,4%, 2020: 11,0%). Mierne sa zvýšil počet rodičov, ktorí tvrdili, že ich deti sa o tieto portály nezaujímajú a vôbec ich nenavštevujú (2018: 42,5%, 2020: 43,6%). Znížil sa počet otcov a matiek, ktorí nevedeli situáciu posúdiť (2018: 41,5%, 2020: 39,1%), prípadne zastávali názor, že ich dieťa nie je na internete aktívne (2018: 6,1%, 2020: 4,7%).

Postoje rodičov k osobám odlišujúcim sa od ostatných farbou pleti...

- Viac než tretina (37,3%) opýtaných sa domnievala, že existujú *skupiny osôb, ktoré predstavujú hrozbu pre Slovensko*. Záporne odpovedalo 20,4% respondentov, pričom až 42,3% oslovených rodičov nevedelo situáciu posúdiť.

- O existencii skupín ľudí (národnostných, rasových, náboženských...) ohrozujúcich bezpečný život na Slovensku, boli presvedčené najmä ženy, najstarší respondenti, rodičia s vysokoškolským vzdelaním, opýtaní žijúci v najväčších mestách, respondenti pochádzajúci zo Žilinského kraja, rodičia chlapcov, žiakov 7. ročníkov základných škôl a opýtaní z úplných rodín.
- S týmto tvrdením nesúhlasili častejšie muži, najmladší respondenti, opýtaní so stredoškolským vzdelaním bez maturity, otcovia a matky gymnazistov, respondenti s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, obyvatelia Nitrianskeho kraja, rodičia dievčat, otcovia a matky žiakov 1. ročníkov stredných škôl a 9. ročníkov základných škôl a respondenti žijúci v neúplných rodinách.
- Na otázku nevedeli odpovedať skôr ženy, opýtaní vo veku od 41 do 50 rokov, respondenti so základným vzdelaním, rodičia žijúci v obciach s počtom obyvateľov nižším než 10 000, respondenti pochádzajúci z Prešovského kraja, otcovia a matky žiakov 8. ročníkov základných škôl a opýtaní z doplnených rodín.
- Názor, že existujú rôzne národnostné, rasové alebo náboženské skupiny ľudí, ktoré predstavujú pre Slovensko určitú hrozbu, zastávali častejšie rodičia stredoškôľakov (38,5%, ZŠ: 36,3%). Nesúhlasné stanovisko prezentoval približne rovnaký počet respondentov z oboch skupín (ZŠ: 19,9%, SŠ: 20,4%). Situáciu častejšie nedokázali posúdiť rodičia žiakov základných škôl (43,8%, SŠ: 41,1%). Z uvedených údajov vyplynulo, že otcovia a matky stredoškôľakov pociťovali vo vyššej miere obavy z ohrozenia pokojného života než rodičia žiakov základných škôl, ktorí sa vo vyššej miere o tento problém nezaujímali.
- Od roku 2018 (37,6%, 2020: 37,3%) sa nezmenil počet opýtaných, ktorí sa domnievali, že niektoré skupiny osôb ohrozujú bezpečný život Slovákov. Mierne sa zvýšil počet respondentov, ktorí s týmto názorom nesúhlasili (2018: 19,3%, 2020: 20,4%), pričom len minimálne klesol počet oslovených rodičov, ktorí nevedeli na danú otázku odpovedať (2018: 43,1%, 2020: 42,3%). Z uvedených zistení je zrejmé, že situácia zameraná na zistenie názorov týkajúcich sa skupín ohrozujúcich bezpečný život na Slovensku sa za sledované obdobie zmenila len v minimálnej miere.
- Na otázku, ktoré národnostné, rasové alebo náboženské skupiny osôb predstavujú hrozbu pre Slovensko uviedla konkrétnu odpoveď iba viac než tretina (103-32,2%) opýtaných. Za tieto osoby označili najmä predsedu a členov Ľudovej strany Naše Slovensko (42), extrémistov (16) a Rómov (13). Nižší počet respondentov uviedol aj stúpcov islamu a Islamského štátu (9), migrantov (8), nacionalistov, niektorých slovenských politikov (zhodne po 4), ale i asociálov a neprispôsobivých občanov, príslušníkov iných národností (zhodne po 3) a členov rôznych náboženských siekt (1). Prezentované zistenia ukázali, že respondenti považovali za najväčší problém extrémizmus a existenciu politickej strany podporujúcej tento negatívny jav na Slovensku. V nižšej miere sa obávali Rómov a stúpcov islamu a Islamského štátu.
- Až 95,3% rodičov odmietlo **myšlienku nadradenosti bielej rasy** a iba 15 (4,7%) opýtaných s touto rasistickou teóriou súhlasilo. Zistené údaje potvrdili, že výrazná väčšina otcov a matiek si osvojila správny názor a v tomto duchu vychovávajú aj svoje deti.
- S myšlienkou nadradenosti bielej rasy súhlasili najmä muži, opýtaní vo veku od 41 do 50 rokov, rodičia so základným vzdelaním a so stredoškolským vzdelaním bez maturity, otcovia a matky gymnazistov, respondenti žijúci v najmenších obciach, opýtaní pochádzajúci z Trnavského kraja, rodičia chlapcov, žiakov 7. ročníkov základných škôl a osamelí respondenti.
- Rasovú neznášanlivosť odmietli skôr ženy, najmladší opýtaní, respondenti s úplným stredoškolským a s vysokoškolským vzdelaním, rodičia žiakov stredných odborných škôl, opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, obyvatelia Žilinského

a Banskobystrického kraja, otcovia a matky dievčat, rodičia žiakov 8. ročníkov základných škôl a 1. ročníkov stredných škôl a respondenti pochádzajúci z doplnených rodín.

- S myšlienkou nadradenosti bielej rasy súhlasili v mierne vyššej miere rodičia žiakov základných škôl (4,8%, SŠ: 4,0%). Na túto otázku záporne odpovedalo 95,2% otcov a matiek žiakov základných škôl a 96,0% opýtaných, ktorých deti navštevovali stredné školy. Zistené výsledky ukázali, že rasistickú teóriu si častejšie osvojili rodičia žiakov základných škôl.
- Od roku 2018 (2,3%, 2020: 4,7%) stúpol počet respondentov, ktorí súhlasili s rasistickou teóriou a klesol počet opýtaných, ktorí myšlienku nadradenosti bielej rasy nad inými odmietli (2018: 97,7%, 2020: 95,3%). Z prezentovaných zistení vyplynulo, že v roku 2018 bola zistená lepšia situácia než v roku 2020. Aj keď väčšina rodičov prezentovala správne názory, bolo by zaujímavé zistiť, čo spôsobilo nárast respondentov, ktorí sa s teóriou rasovej diskriminácie stotožnili.
- Okrem zistenia názorov rodičov žiakov základných a stredných škôl na teóriu nadradenosti bielej rasy nás zaujímali argumenty, ktorými sa respondenti snažili tieto svoje názory obhájiť. S rasistickou teóriou súhlasilo len 15 (4,7%) opýtaných, pričom svoj názor uviedlo 12 oslovených rodičov. Respondenti najčastejšie tvrdili, že niektorí ľudia s inou farbou pleti sú agresívni a ohrozujú bielych (6) a niekoľko otcov a matiek sa vyjadrilo, že tieto osoby majú inú kultúru, sú neprispôsobivé (zhodne po 4) a páchajú mnoho trestných činov (1).

ODPORÚČANIA PRE PRAX

Výsledky prieskumu potvrdili, že extrémizmus patrí k závažným sociálno-patologickým javom. Pre lepšie eliminovanie tohto negatívneho javu v rodinnom prostredí odporúčame:

- Vytvoriť v rodinách pozitívnu klímu a budovať dôveru detí a rodičov s cieľom vedieť sa otvorene porozprávať o témach, ktoré ich trápia.
- Výsledky prieskumu ukázali, že mnohí rodičia sa spoliehajú na to, že dieťa získa informácie o extrémizme od učiteľov alebo z médií. Zabúdajú na skutočnosť, že ich úlohou je poskytnúť deťom formou pokojného rozhovoru a veku primeraným spôsobom dostatok informácií o extrémizme, pričom treba dať jasne najavo svoj negatívny postoj k nim.
- Rodičia by sa mali viac zaujímať o kamarátov a spolužiakov svojich detí, podporovať pozitívne kamarátske vzťahy s osobami s inou farbou pleti, učiť deti tolerovať a rešpektovať ľudí odlišujúcich sa od ostatných.
- Venovať viac pozornosti spôsobu prežívania voľného času detí, mať poznatky o osobách, s ktorými synovia a dcéry prežívajú tento časový úsek a snažiť sa vytvoriť viac možností na spoločné prežívanie voľného celej rodiny.
- O rovesníkov, s ktorými dieťa prežíva svoj voľný čas by sa mali častejšie zaujímať najmä otcovia, ktorí sú dôležitým osobným vzorom najmä pre deti v puberte.
- Viac sa zaujímať o činnosť detí na internete a na sociálnych sieťach, tieto aktivity pravidelne kontrolovať a poučiť deti o nutnosti kriticky pozerieť na informácie preberané z internetu a o opatrnosti pri nadväzovaní kontaktov s neznámymi osobami. Rodičia by sa mali zaujímať aj o to, či dieťa navštevuje internetové stránky, ktoré extrémizmus propagujú a vedieť tieto aktivity vhodným spôsobom usmerniť.
- Poučiť deti o zásadách bezpečného správania sa na internete a byť pre ne aj v tejto oblasti pozitívnym vzorom.
- Výsledky prieskumu ukázali, že od roku 2018 stúpol počet rodičov, ktorí súhlasili s myšlienkou nadradenosti bielej rasy. Bolo by potrebné zistiť, čo daný nárast dospelých respondentov spôsobilo a snažiť sa im vysvetliť, že nevhodnými komentármi, názormi a postojmi negatívne na danú tému ovplyvňujú aj svoje dospievajúce deti.